

A Votive Offering to Meter Tymenaia

Hüseyin Sami ÖZTÜRK* – Halûk PERK**

This essay presents a votive inscription with the inventory number M2033 held in the Halûk Perk Museum collection¹. Acquired in 2007, this inscription was recorded to have come from Fethiye township of Muğla province.

The inscription is found on a well-preserved white marble stele, which is crowned with a pediment adorned with a full palmette on top and a half-palmette on the top right and on the top left corners as well as a *phiale* or an unworked rosette in relief in the middle of its *tympanum*. The three-line inscription in the middle has a pair-of-eyes motif between the first and the second lines². The inscription should probably be dated to the Roman Imperial period. The dimensions are: H. 0.30 m.; W. 0.19 m.; D. 0.50 m.; letter height: 0.008-0.019 m.

Αφια Πωλίωνος

∞

2 Μητρὶ Τυμενέ-

α{α} (?) εύχήν.

Aphia, the daughter of Polio, (offered) as votive for Meter Tymenaia

L. 1. For Αφια, an epichoric name; see Zgusta 1964: § 66-39.

L. 2 and ff. Like the Syrian-Anatolian Kubaba known to have been venerated since the third millennium B.C. and the Lydian Kuvava, the Phrygian Mountain Goddess (*Matar Kubeleja*) was worshiped under the name of Kybele in the later periods³. The cult of the Phrygian goddess spread as of the Archaic period and she is often mentioned in cultic documents with local epiclesis, e.g. *Meter Oreia* (“Mountain Goddess”). The votive inscription studied here contains another epiclesis of the Mother Goddess: The *epiclesis* of TYMENEAA here can be corrected as Τυμεναία{α} due to *iotasismus*.

* Dr. Hüseyin Sami Öztürk, Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Eskiçağ Anabilim Dalı. Göztepe Kampüsü 34722 Kadıköy-İstanbul. E-mail: hsoztrk@yahoo.com

** Halûk Perk, Arkeolojik Eser Koleksiyoncular Derneği Başkanı. E-mail: hp@halukperkmuzesi.org

¹ We would like to thank Prof. Dr. Bülent İplikçioglu for reviewing the essay and sharing his comments.

² For the pair-of-eyes depiction on votive stelae from *Meter Phileis* cult area within the territory of Philadelphia in Lydia, see Malay 1985, no. 19; Taf. 10 no. 31; Taf. 11.

³ For various names of Kybele, see Schwenn 1922, 2250; Simon 1997, 744.

A document bearing evidence for another variation of the epiclesis Τυμεναία is known from Philomelium (Ilgin) in eastern Phrygia⁴. The epiclesis of the goddess here is Τυμενηνη. This epiclesis must be linked with Mount Τυμέναιον⁵ mentioned as a mountain in Phrygia by Step. Byz. *Eth.* 640, 22. Based on this, Zgusta considers the name of the settlement where the concerned inscription was found to be Τυμενίᾳ. Another document is the inscription on the votive statuette of the Hellenistic period from Pisidian Antioch (Eyüpeler, west of Yalvaç)⁶. The inscription reads Μητρὶ Τυμεμηνῇ εύχήν and the goddess with her *polos* is depicted seated between two lions. The third inscription mentioning the goddess is the one from Fethiye, Muğla, which constitutes the scope of the present study.

In Antiquity, Fethiye was part of Lycia. In this case, it could be considered that the goddess received this epiclesis in Lycia as well or that an immigrant from outside could have venerated her. However, in Line 58 of the alliance treaty between Rome and Lycia made in 46 B.C. and published by Mitchell 2005, 167 ff., it is stated that a site called Τυμημα in Lycia was left to the Lycians. Furthermore, Step. Byz. *Eth.* 640, 24; 641, 5 mentions a village called Tymena in Lycia⁷. Based on the above-mentioned alliance inscription and information in Step. Byz. *Eth.* 640, 24; 641, 5⁸. Mitchell 2005, 225 ff.; 2006, 485 claims that the Tymena⁹ settlement can be localised in the northern borders of Mount Masa where there are numerous water sources located south-southwest of Oinoanda. In case the comment by Mitchell holds correct, then the epiclesis of Τυμεναία presented here can be linked with this toponym in Lycia.

⁴ McLean 2002, 6 no. 11 = SEG 52 (2002) no. 1458: Κυρία Μάγνης ἀνή[νενκεν λεοντάρι]α Μητρὶ Τυμενηνῇ εύχήν.

⁵ Τυμέναιον: ὄρος περὶ Φρυγίαν. οἱ κατοικοῦντες Τυμεναῖοι. McLean (2002, 6) thinks that Mount Tymenaion is located near Ilgin or in the southeastern part of Phrygia due to the find-spot of the inscription.

⁶ Naumann 1983, 360-361 no. 563; SEG 35 (1985) no. 1403. See also Mitchell 1993, 20 fig. 8; Karayaka 2007, 29 ff.

⁷ For the Tymena settlement in Lycia, see Sundwall 1913, 219; Ruge 1943, 1747; Zgusta 1984, 641, §1384-2; SEG 45 (1995) no. 1798. A published inscription from Bithynia mentions Τυμίνον Γαλατίας (IGSK 32, no. 133; Sahin – Öğüt 1986, 125 ff., no. 102; SEG 37 [1987] no. 102; Feissel, BE 102 [1989] no. 936). Sahin – Öğüt 1986 suggest that this settlement was called Τύμιναι and link it with Τύμημα in Lycia. The name of this settlement in Galatia should be a variation of Tymena.

⁸ Step. Byz. *Eth.* 640, 24; 641, 5: Τύμηνα, κώμη Λυκίας, ἐκλήθη δὲ ἀπό τινος τράγου οὕτως ὀνομαζομένου, δες ἀπαλλασσόμενος ἀπὸ τοῦ αἴπολίου ἤρχετο τὸν πῶγωνα βεβρεγμένος, ψιλὸς κατακολουθήσαντες εὔρον πηγὴν ἐν τινὶ λόχμῃ. καὶ ταύτην καὶ τὸ χωρίον οὕτω καλέσαι. τὸ θενικὸν Τυμηνεύς, ὡς Πιναρεύς Παταρεύς: *Tymena, a village of Lycia. Its fame comes from a male goat with this name; this male goat left the herd and when he returned with his beard wet, those who followed him discovered a water spring amidst bushes. They named both the spring and the area as such. Its ethnicon is Tymeneus, just like Pinareus and Patareus.*

⁹ Mitchell (2005, 225 ff.; 2006, 485) claims that the forms of Τυμημα and Τυμενα arise from the different pronunciations. Again according to Mitchell, pronunciation with (v) will be more correct and thus the form Τυμενα should be used.

Abbreviations and Bibliography

- BE Bulletin Épigraphique.
- EA Epigraphica Anatolica.
- IGSK Inschriften griechischer Städte aus Kleinasiens.
- IGSK 32 Th. Corsten (ed.), *Inschriften griechischer Städte aus Kleinasiens, Die Inschriften von Apameia (Bithynien) und Pylai* (1987).
- Karayaka 2007 N. Karayaka, *Hellenistik ve Roma Döneminde Pisidia Tanrıları* (2007).
- LIMC Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae.
- Malay 1985 H. Malay, "The Sanctuary of Meter Phileis near Philadelphia", EA 6, 1985, 111–126.
- McLean 2002 B. H. McLean, *Greek and Latin inscriptions in the Konya Archaeological Museum* (2002) (*Regional Epigraphic Catalogues of Asia Minor* 4).
- Mitchell 1993 S. Mitchell, *Land, Men, and Gods in Asia Minor*, vol. II: *The Rise of the Church* (1993).
- Mitchell 2005 S. Mitchell, "The Treaty between Rome and Lycia of 46 BC (MS 2070)", in: R. Pintaudi (ed.), *Papyrologica Florentina 35: Papyri Graecae Schøyen* (2005) 165–258.
- Mitchell 2006 S. Mitchell, "İ.O. I. Yüzyılda Likya'nın Kuzey Sınırı: İ.O. 46'da Roma-Likya Anlaşması", in: K. Dörtlük – B. Varkıvanç – T. Kahya – J. des Courtils – M. Doğan-Alparslan – R. Boyraz (eds.), *III. Likya Sempozyumu, 07–10 Kasım 2005 Antalya: Sempozyum Bildirileri / III Symposium on Lycia, 07–10 November 2005 Antalya: Symposium Proceedings, İstanbul* (2006) 471–488.
- Naumann 1983 F. Naumann, *Die Ikonographie der Kybele in der phrygischen und der griechischen Kunst* (1983) (Istanbuler Mitteilungen, Beiheft 28).
- RE Paulys Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft.
- Ruge 1943 W. Ruge, "Tymena", RE VII A.1 (1943) 1747.
- Schwenn 1922 Schwenn, "Kybele", RE XI.2 (1922) 2250–2298.
- SEG Supplementum Epigraphicum Graecum.
- Simon 1997 E. Simon, "Kybele", LIMC 8 (1997) 744–766.
- Steph. Byz. *Etb.* (Stephanos Byzans, *Ethnika*) Stephanus Byzantii: *Ethnicorum, Quae supersunt ex recensione Augusti Meinekii* (1849).
- Sundwall 1913 J. Sundwall, *Die einheimischen Namen der Lykier nebst einem Verzeichnis kleinasiatischer Namenstämme* (1913).
- Şahin – Öğüt 1986 S. Şahin - S. Öğüt, "Katalog der bithynischen Inschriften im Archäologischen Museum von Istanbul, Teil II: Funde von der bithynischen Halbinsel", EA 8, 1986, 109–128.
- Zgusta 1964 L. Zgusta, *Kleinasiatische Personennamen* (1964).
- Zgusta 1984 L. Zgusta, *Kleinasiatische Ortsnamen* (1984).

Öz

Meter Tymenaia için adak

Makalede, Halûk Perk Müzesi Koleksiyonu içinde M2033 envanter numarası ile yer alan bir adak yazılıtı tanıtılmaktadır. 2007 yılında Müze'ye kazandırılmış olan söz konusu adağın buluntu yeri kaytlara göre Muğla İli Fethiye İlçesi'dir. Adak yazılıtında Aphia adında birisinin "Meter Tymenaia"ya adakta bulunduğu zikredilmektedir: İ.O. III. bin yıldan itibaren tapımı bilinen Suriye-Anadolu Kubabası ve Lydia Kuvavası gibi, Phrygia Dağ Tanrıçası da (*Matar Kubeleja*), daha geç dönemlerde Kybele adıyla tapım görmüştür. Phrygia Tanrıçası'nın kültü Arkaik Çağ'dan itibaren yayılım göstermeye başlamış olup kültür belgelerinde Tanrıça sık sık yerel *epiklesis*'le, örneğin *Meter Oreia* ("Dağ Tanrıçası") olarak geçmektedir. Çalışmamızda incelediğimiz adak yazılıtında da Ana Tanrıça'nın bir başka *epiklesis*'i söz konusudur: Burada geçen TYMENEAA *epiklesis*'i, *iotasismus*'tan ötürü Τυμεναίας şeklinde düzeltilebilir. Τυμεναία *epiklesis*'inin farklı varyasyonlarından birini taşıyan Ana Tanrıça'nın tapımına ilişkin belgelerden biri Doğu Phrygia'daki Philomelium'dan (= İlgın) bilinmektedir. Tanrıça'nın *epiklesis*'i burada Τυμένην şeklindedir. Bu *epiklesis*, Step. Byz. *Eth.* 640, 22'de Phrygia'daki bir dağı olarak zikredilen Τυμέναιον Dağı ile bağlantılı olmalıdır. Bir diğer belge ise Pisidia Antiokheia'sından (= Eyüpler, Yalvaç'ın batısı) Hellenistik Çağ'a tarihlenen bir adak heykelciği üzerindeki yazittır: Bu yazıt Μητρὶ Τυμενῆνι εύχήν şeklinde olup; tanrıça burada *polos*'yla iki arslan arasında otururken betimlenmiştir. Tanrıça'nın adının geçtiği üçüncü yazıt, Muğla İli Fethiye İlçesi'nde bulunmuş olan ve bu makalede incelenen adak yazılıtidır:

Bilindiği üzere, Fethiye İlçesi Antikçağ'da Lykia toprakları içinde yer almaktaydı. Bu durumda, Ana Tanrıça'nın Lykia'da da böyle bir *epiklesis* aldığı ya da dışarıdan gelen bir göçmen tarafından tapınım gördüğü düşünülebilirdi. Ancak Mitchell 2005, 167 v.dd.'de yayımlanmış olan İ.O. 46 yılında Roma-Lykia arasında yapılmış bir ittifak anlaşmasına dair metnin 58. satırında, Lykia'da Lykialılara bırakılan yerler arasında Τυμημα adlı bir yerleşimden söz edilmektedir. Keza Step. Byz. *Eth* 640, 24; 641, 5'te de Lykia'da Tymena adında bir köyden bahsedilmektedir. Mitchell 2005, 225 v.d.; Mitchell 2006, 485 Tymena yerleşiminin, hem yukarıda sözü edilen ittifak yazılındaki hem de Step. Byz. *Eth* 640, 24; 641, 5'teki ifadelerden dolayı, Oinoanda'nın güney, güney-batısında kalan Masa Dağı'nın, çok sayıda su kaynağı bulunan kuzey sınırlarına lokalize edilebileceğini söylemektedir. Eğer Mitchell'in bu görüşü isabetli ise, makalede konu edilen Τυμεναία *epiklesis*'i, Lykia'daki bu *toponym* ile bağlantılı olabilir.

Yazıtın Çevirisi:

Polio kızı Aphia, Meter Tymenaia için adak olarak (sundu).